

Уеллс Герберт Джордж

Біографія

ВЕЛЛС, Герберт Джордж (Wells, Herbert George — 21.09.1866, Бромлі — 13.08.1946, Лондон) — англійський письменник. Веллс писав про соціальні зрушення і світові катаклізми, про жорстокість війн і колоніальних загарбань, про можливості науки і силу людського розуму. Ще на поч. ХХ ст. він передбачив велике майбутнє відкриттям, пов'язаним з освоєнням космосу, міжпланетними подорожами, писав про ту роль, яку відіграватиме авіація, про відповідальність учених за наслідки зроблених ними наукових відкриттів. Приймавши естафету від свого попередника Жуля Верна і в багатьох моментах перегукуючись із ним, Веллс продовжив розвідку майбутнього. Його цікавила передісторія винаходів сучасності, він проектував майбутнє. Центральне місце у творчості Веллса посідає проблема шляхів розвитку науково-технічного прогресу та його впливу на долю людства. Погляди письменника на перспективи розвитку суспільства були песимістичними: він не вважав, що технічні досягнення здатні зробити людей щасливішими.

В. народився неподалік від Лондона, у маленькому містечку Бромлі, в родині дрібного торговця. Його батько був власником крамнички посуду, в якій продавалося також приладдя для гри в крикет. Замолоду він підробляв, беручи участь у змаганнях крикетистів, але після перелому ноги полишив цю справу і став садівником. Утримувати сім'ю йому виявилось не до снаги. Мати майбутнього письменника мусила найнятися економкою у маєток, в якому до свого заміжжя працювала покоївкою. Початкову освіту Веллс здобув у приватній школі в Бромлі, яка, за його власним зізнанням, була вельми схожою на занедбані навчальні заклади, свого часу описані Ч. Діккенсом. На восьмому році життя з Веллсом трапилося таке саме лихо, як і з його батьком: він зламав ногу і тривалий час був прикутий до ліжка. У своїй "Спробі автобіографії" ("Experiment in Autobiography", 1934), написаній на схилі літ, Веллс називає книги, які особливо вразили його дитячу уяву: "Пригоди Артура Гордона Піма" Е. По, "Паризькі таємниці" Е. Сю, а також праці з питань геології та природознавства.

Одразу ж після закінчення школи Веллс став учнем крамаря. Спроба влаштуватися помічником шкільного вчителя попервах не була успішною. Протягом деякого часу він працював у аптеці, уривцем вивчав латину та відвідував середню школу, а згодом знову опинився за прилавком мануфактурної крамниці. Подальші перспективи видавалися невтішними. Двоє його братів з часом почали торгувати мануфактурою, проте Герберта не надто вабила ця справа. Бажання вчитися ставало дедалі сильнішим, а похмура одноманітність провінційного життя пригнічувала. Веллс самостійно підготувався до іспитів, успішно їх склав і отримав посаду помічника вчителя у школі.

Свій пристрасний потяг до знань Веллс порівнював із жагою, якою вирізнявся герой роман Т. Гарді — простий каменяр Джуд. Веллс зазначав, що на той час латина була для нього символом "інтелектуальної емансипації". Йому вдалося вирватися із

обивательського середовища, яке він згодом майстерно змальовуватиме у багатьох своїх романах ("Історія містера Поллі" та ін.).

Здобувши право на стипендію, Веллс став студентом Нормальної школи наук, яка згодом отримала назву Імперіал-коледжу, і вирушив у Лондон. Основною сферою його інтересів були природничі науки. Веллс займався фізіологією, анатомією, біологією; слухав лекції і працював у лабораторії Гекслі, одного з найвидатніших тодішніх учених-фізіологів. Напружене навчання, постійний брак коштів та будь-якої матеріальної підтримки зіпсували здоров'я юнака. 1887 року лікарі виявили у Веллса симптоми туберкульозу. Лікуватися довелося протягом кількох місяців. Постільний режим дозволив Веллсу зануритись в читання. Юнак долучився до великої літератури. Він захоплено читав П.Б. Шеллі й Д. Кітса, Г. Гайне та В. Вітмена, Платона і Г. Спектра, праці утопістів. У цей час Веллс і сам почав писати. 1888 року побачив світ його перший твір — повість "Аргонавти хроносу" ("The Chron.; Argonauts"), на основі якої Веллс невдовзі створить свій перший роман "Машина часу" ("The Time Machine", 1895). Веллс також пише нариси, які друкувалися в газетах і згодом склали дві книги — "Вибрані бесіди дядечка" ("Select Conversation; of an Uncle", 1895) та "Про деякі особисті справи" ("Certain Personal Matters", 1897).

Одужавши, Веллс продовжив складати університетські іспити і працював шкільним учителем не полишаючи, втім, праці на ниві красного письменства. Літературне визнання він здобув у середині 90-х рр. XIX ст. У 1891 р. письменник одружився зі своєю двоюрідною сестрою, проте цей шлюб виявився невдалим. Натомість зі своєю другою дружиною — Емі Роббінс Веллс зберіг добрі стосунки аж до її смерті в 1927 р., й не раз відверто визнавав себе прибічнику "вільного кохання", шокуючи тим самим шість сучасників, вихованих у вікторіанських традиціях. Упродовж деякого часу (з 1903 р.) в пов'язаний із Фабіанським товариством — соціалреформістською організацією, члени якої вважали своїм завданням вивчення засад соціалізму і визначення шляхів переходу до нього. На позиціях реформізму Веллс перебував протягом усього свого життя, проте стосунки з Фабіанським товариством у 1908 р. припинив. У перший період своєї творчості, тобто до Першої світової війни, Веллс написав науково-фантастичні романи: "Машина часу" ("The Time Machine", 1895), "Острів доктора Моро" ("The Island of Doctor Moreau", 1896), "Невидимець" ("The Invisible Man", 1897), "Війна світів" ("The War of the Worlds", 1898), "Коли сплячий прокидається" ("When the Sleeper Wakes", 1899), "Перші люди на Місяці" ("The First Men in the Moon", 1901), "Їжа богів" ("The Food of Gods", 1904), "Війна у повітрі" ("The War in the Air", 1908) та ін.. Публікацію фантастики супроводжувала поява романів побутового характеру, у яких критики відзначали зв'язок із діккенсівською традицією: "Кохання і містер Льюїшем" ("Love and Mr. Lewisham", 1900), "Кіппс" ("Kipps The Story of a Simple Soul", 1905), "Історія містера Поллі" ("The History of Mr. Polly", 1910). У довоєнний період були також створені романи "Тонно-Бенге" ("Tonno-Bungay", 1908), "Анна-Вероніка" ("Ann Veronica", 1909), "Одруження" ("The Marriage", 1912), "Дружина сера Айзека Гармена" ("The Wife of Sir Isaac Harman", 1914). Веллс також звертався до форми роману-трактату ("Новий

Мак'явеллі" — "The New Machiavelli", 1911), утопічного роману ("Сучасна Утопія" — "Modern Utopia", 1905), писав оповідання. У своїй фантастиці Веллс розповідає про незвичайні відкриття, пише про можливості підкорити природу силами людського розуму, змальовує картини майбутнього; у побутових романах він описує нудну буденщину, знайомить читачі з колом повсякденних справ та інтересів героїв — найзвичайнісіньких обивателів. Лише деякі з них мріють про вільне і незалежне життя: Анна-Вероніка, герой "Тоно-Бенге" Джордж Пондерво, які намагаються самостійно торували життєвий шлях і прагнуть до знань. Така плановість, поєднання фантастичного і буденного, вигаданого та реального взагалі характерна для творчості Веллса. Письменник не лише показує людину в теперішньому часі, у її буденних ситуаціях, а й розкриває закладені у ній потенційні можливості. На переконання Веллса, цина поєднує в собі, так би мовити, дві сутності: вона велика й могутня за своїми можливостями, але умови життя, нависаючи над нею важким тягарем, не дозволяють їй уповні розкритися, нерідко перетворюючи її у злостиву та нікчемну істоту. Веллс пише про два типи людської особистості: в одному живе дух протесту та пошуку, в іншому — схильність до обивательського спокою та комфорту. "Якщо людину належить зобразити повністю, — зауважує Веллс у романі "Світ Вільяма Кліссольда" ("The World of William Clissold", 1926), — то спочатку її слід подати у співвідношенні до Всесвіту, потім — до історії і лише після цього — у її стосунку до інших людей і всього людства". Це допомагає зрозуміти головні аспекти розв'язання Веллсом проблем взаємовідношення людини і світу: людина та Всесвіт, людина та історія, людина та її соціальне оточення. Кожен з цих аспектів вимагав певної жанрової форми втілення. Саме цим обумовлене звернення письменника до різних модифікацій романного жанру.

Фантастика Веллса спрямована в майбутнє, але й пов'язана із сучасною письменникові дійсністю. У "Машині часу" і "Війні світів" постає похмура картина майбутнього, коли наукові відкриття та технічні досягнення обертаються проти людини і людства.

У "Машині часу" дія відбувається в дев'ятому тисячолітті нашої ери. Герой здійснює політ крізь час — із сьогодення в будучину. У польоті він уявляє собі людей майбутнього щасливими та радісними. Проте, приземлившись, мандрівник бачить зовсім інше. Люди майбутнього (як і його сучасники) розділені на два табори — елоїв і марлоків. Граціозні, витончені елої живуть на поверхні землі, насолоджуються сонячним світлом, красою природи, вони бавляться і розважаються, а саме в цей час глибоко під землею важко працюють мавпоподібні істоти — марлоки. Непосильна праця згорбила їхні спini, затьмарила розум, підземний морок зробив їх сліпими. Марлоки вже не схожі на людей. Проте й елої теж звиродніли, провадячи беззмістовне існування. Вони перетворилися у беззахисних і нікчемних істот, цілковито залежних від марлоків. Серед ночі марлоки вибираються з-під землі і п'ють кров елоїв. Протиріччя між тими, хто працює, і тими, хто живе працею інших, доведені до краю.

У "Війні світів" йдеться про напад марсіан на Землю, на жителів Англії. Марсіани набагато випередили землян у розвитку техніки. Вони першими винайшли міжпланетні

кораблі й прибули на Землю. За допомогою руйнівних теплових променів вони знищують міста, ліси, все живе. Просуваючись Землею, вони залишають за собою безживні згарища. Спокійно і планомірно відбувається винищення людства. Марсіани перетворилися завдяки своїм винаходам на вдосконалені машини, споряджені апаратом мислення і надзвичайно розвинутими верхніми кінцівками. Мозок і рука — ось головне у марсіан. У них немає переживань та почуттів, вони працюють 24 години на добу, не потребуючи відпочинку та сну. Вони позбулися статевих відмінностей і розмножуються брунькуванням. Веллс пише про те, що й люди колись теж стануть такими: "Ми з нашими велосипедами, ковзанами, гарматами, рушницями і т.д. лише починаємо той еволюційний шлях, який марсіани вже пройшли". Чи підкоряться люди цій жорстокій силі механізованих загарбників? Фантастичні, зловісні образи марсіан постають на тлі буденного життя.

Принцип поєднання фантастики з побутовими реаліями Веллс використав і у романі "Невидимець", у якому розповів трагічну історію вченого Гріффіна. Після багатьох років наукових досліджень Гріффін відкрив секрет перетворення людини у "невидимця". Свій винахід він випробовує на собі. Ставши невидимим, герой отримує величезну владу над людьми. Але Гріффін — переконаний індивідуаліст і таємницю свого відкриття намагається використати винятково для задоволення власних інтересів. Він самотній, і в скрутну хвилину йому немає на кого покластися. Веллс спонукає замислитися над причинами, які породили холодний егоїзм у душі талановитої людини та блискучого вченого. Таким його зробили умови життя, середовище, яке оточувало Гріффіна. Вічна гонитва за грошима, брак уваги та допомоги, перебування серед людей, котрі живуть за законом "людина людині — вовк", — усе це сприяло розвитку індивідуалізму, перетворенню Гріффіна на злочинця. Але водночас він — жертва обмежених і злісних обивателів, які цькують і переслідують ученого. Гріффін відчувається загнаним звіром. Він як учений, так само, як і його відкриття, нікого не обходять. У ньому вбачають небезпечного порушника спокою, його бояться і вбивають. Проти Гріффіна повстає жорстока і тупа сила натовпу, який, зрештою, знищує його.

Веллс розмірковує над долями людства, надаючи важливого значення моральному аспектові розв'язання порушених проблем. У романі "Перші люди на Місяці" йдеться про політ на Місяць жителів Землі — дослідника Кейвора і письменника Бедфорда, котрий виступає в ролі оповідача. Кейвор розмірковує над створенням речовини, "непроникної для всіх форм променевої енергії" і завдяки цій властивості "здатної перепиняти впливи притягання". Така речовина зможе захистити від сил тяжіння Землі та Сонця. Кейвор добуває цю речовину, так званий "кейворит". Двоє землян злітають у небо і рухаються "так швидко, наче снаряд, випущений у безмежний космічний простір". Перед ними відкриваються нові світи, вони пристосовуються до невагомості. Ось вони сходять на поверхню Місяця, і в голові Бедфорда народжуються думки і виникають плани: "Яка чудо-ва колонія для нашого надлишкового населення!", "Ми повинні анексувати Місяць без будь-яких вагань!" Він мріє про створення

акціонерного товариства "Бедфорд і компанія". Натомість Кейвора непокоїть зовсім інше: "Уряди й держави, потрапивши сюди, воюватимуть за панування над місячними територіями... Це посилить озброєння і створить новий прецедент для війн. Якщо я розкрию мою таємницю, ця планета... незабаром буде вкрита трупами". Кейвор не хоче, щоб його відкриття було використане з військовою метою. Він вважає, що люди ще не стали достатньо мудрими для того, щоб раціонально розпоряджатися місячними багатствами. "Навіщо їм нова планета? Що зробили вони зі своєю власною планетою? Поле вічної битви, арену вічної глупоти... Ні, наука й так уже надто багато накоїла, куючи зброю для безумців". Герой Веллса, як і сам письменник, передбачає можливість використання наукових відкриттів з антигуманною метою і вважає за необхідне запобігти виникненню війн, у том> числі й космічних.

У романі "Їжа богів" йдеться про винайдення особливої субстанції, яка сприяє швидкому росту живих організмів, перетворюючи людей у гігантів. Автор одразу ж порушує питання про долю такого відкриття. Як складатимуться стосунки новонароджених гігантів — Дітей їжі — із суспільством? "Ми з'явилися надто рано... світ був зовсім не готовий до нашого виникнення і навіть до появи менш значних гігантів, яких породила їжа", — каже вчений Редвуд. Діти-гіганти опиняються в трагічній ситуації, хоча вони й "відчувають у собі безмежну силу для великих справ". Наукове досягнення призводить до лиха. Веллс виявляє антагонізм, нездоланну суперечність між ідеями та існуючим у суспільстві порядком, або, як він визначає це у "Новому Мак'явеллі", "між ідеями і сваволею".

Ми звикли сприймати Веллса як майстра фантастики. Проте його творчість не обмежується лише цим аспектом. У "Передмові", написаній 1908 року до першого російського видання його творів, письменник зазначив, що науково-фантастичні романи були необхідними для нього як певний етап, подолавши який, він зміг звернутися до написання творів про своїх сучасників та до проблем, що постають перед звичайними людьми у їхньому повсякденному житті. І якщо у фантастичних романах об'єктом його спостереження є ціла планета, Всесвіт, то у "побутових" творах він ретельно аналізує буденне життя людей, спонукаючи своїх героїв і читачів до усвідомлення необхідності вирватися з пастки жалюгідного животіння.

Одноманітно минає життя учня мануфактурної крамниці Артура Кіппса ("Кіппс "). Безрадісне дитинство, недолуга освіта, прилавок крамниці. "Туманне невдоволення життям зряди-годи піднімалося з дна його душі і скаламучувало її... Він відчував, що є щось, є в житті якісь важливі речі, яких він позбавлений... Він почав невиразно розуміти, що з ним сталося, — його захопили триби і коліщата Роздрібної Торгівлі, і вирватися з лабет цієї тупої, нездоланної машини йому не до снаги". Кіппс не вирвався. Справжнє життя минуло десь осторонь, хоча, з обивательської точки зору, Кіппсові, зрештою, поталанило: він придбав власний будинок, одружився, відкрив книгарню.

Проблемам жіночої емансипації присвячені романи "Анна-Вероніка" і "Дружина сера Айзека Гармена". У цих творах йдеться про права і роль жінки у житті суспільства та про кохання. Аж ніяк не належачи до прихильників феміністського руху, що був

доволі активним в Англії на зламі XIX—XX століть, і змальовуючи його учасниць у відверто сатиричному плані, Веллс, утім, завше з пильною увагою ставився до проблеми спільного становища жіноцтва, до проблеми взаємин між статями. Не ідеалізуючи людей, письменник намагався сприяти встановленню гармонійних і природних стосунків між ними. З романі "У час комети" (1906) він писав: "Ми зовсім не хочемо знищити кохання, але ми прагнемо звільнити його від усіх нашарувань, від гордині та підозріливості, від корисливості та духуу суперництва, так щоб можна було думати про кохання як про сильне, променисте і непереможне почуття". Серед англійських романістів XX ст. Веллс першим написав про взаємини чоловіків та жінок настільки щиро та відверто.

Поява роману "Анна-Вероніка", героїня якого сміливо захищає своє право на освіту та незалежність, право самостійно визначати свою долю свого обранця, викликала бурхливу реакцію читачів і критиків. Позицію героїні Веллса в Англії початку століття сприйняли як зухвалу витівку супроти встановлених правил і моральних норм. У бібліотеках читачкам відмовлялися видавати роман Веллса, священники в недільних проповідях називали твір аморальним. Проте свою роль ця книга відіграла, розширивши коло вільномислячих жінок не лише в літературі, а й у житті. Власне, письменник саме цього й прагнув. "Я хочу бути Людиною", — каже героїня Веллса. І її бажання поділяли чимало сучасниць письменника. У конфлікт зі своїм оточенням вступає й Елла Гармен ("Дружина сера Айзека Гармена"). Історію її перетворення з покірної, затурканої істоти в жінку, яка усвідомила себе Людиною, Веллс розповідає, критикуючи існуючу інституцію шлюбу та пов'язані з нею закони.

Велике значення для Веллса мали національні традиції англійської реалістичної літератури, насамперед сатира Дж. Свіфта, Ч. Діккенса і В. Теккерея. Талантом цих письменників він захоплювався протягом усього свого життя, навчаючись у них майстерності романіста. "Яка голова цей Діккенс!.. Типи, характери — усі ці міхурі, поліпи та інші. Ніхто з ним не зрівняється. Як він усе це вивернув перед читачем!.. Як Шекспір. Як справжній англієць. Як Достоевський... або Бальзак", — писав Веллс, захоплюючись романом "Холодний дім". Веллс близький Діккенсові своєю увагою до долі людини, до соціальних проблем. Як і Діккенс, він використовує прийом гротеску, підкреслює ексцентричні риси у поведінці та зовнішності героїв.

Ще роблячи перші кроки у літературі, Веллс писав про соціальну значущість мистецтва. З цього погляду значний інтерес становлять його статті про літературу, листування з письменниками Д.Гіссінгом, Г.Джеймсом, А.Беннетом. Веллс виступав проти крайнощів натуралізму, естетизму, наголошував на своїй відданості реалістичній традиції. Найповніше своє естетичне кредо і свою концепцію роману Веллс виклав у програмній статті "Сучасний роман" ("Contemporary Novel", 1911): "Я вважаю роман справді значним і необхідним явищем у складній системі невгамовних пошуків, що зветься сучасною цивілізацією". Завдання роману письменник розумів дуже широко. Роман віддзеркалює життя суспільства у різноманітних формах його виявлення, сприяє формуванню моралі та ідейних переконань сучасників, допомагає у перетворенні

суспільства. Веллс наділяє роман не лише критичними, а й конструктивними функціями, рішуче відкидаючи уявлення про роман як "розважальне читиво". Головне завдання роману він вбачав у тому, щоб допомогти людям зрозуміти і змінити життя. Своєрідність сучасного роману, на думку Веллса, полягає у відмові від усталених канонів: "Я за повну свободу розвитку його форми і устремлінь!" Але одну умову він вважає абсолютно необхідною: правдиве зображення життя. Стаття "Сучасний роман" — підсумок творчих пошуків письменника протягом довоєнного періоду його діяльності. Зрештою, він і надалі дотримувався сформульованих у цій статті принципів.

Невід'ємною особливістю творів Веллса є публіцистичний елемент. Будучи противником безпристрасної відповідальності, він і сам постійно втручався у боротьбу ідей та думок, що велася на сторінках його романів. Така позиція письменника призвела до створення форм роману-диспуту, роману-дискусії.

У роки Першої світової війни Веллс написав автобіографічний за своїм характером роман "Містер Брітлінг п'є чашу до дна" ("Mr. Britling Sees it Through", 1916), який досить прихильно зустріли читачі. Сам письменник назвав цю книжку історією власної свідомості. Критика ж зауважила у творі дещо істотніше: мудрий і проникливий аналіз уроків, які довелося пережити за роки війни самій Британії.

В англійській літературі роман "Містер Брітлінг" — один з перших антивоєнних романів, у якому порушена тема "втраченого покоління". Головний герой — письменник Брітлінг, син якого загинув на війні. Автор передає "рух свідомості героя", хід його думок під впливом жахів війни, які побачив і пережив Брітлінг. Веллс розкриває зв'язок "однієї свідомості" з процесами, що відбуваються "у надрах англійського життя", вплив "історичної епохи" на долю кожного, на "особистий досвід" сучасників Брітлінг, а у романі вперше з'являються деякі тенденції, які Веллс розвиватиме у своїй творчості упродовж наступних десятиліть. Одна з них — стирання межі між фантастичним і реальним. "Світ, приголомшений катаклізмами, не потребує фантазій про майбутні катаклізми", — на цих словах Веллса, сказаних у 1934 р., безумовно, позначився вплив війни та її наслідків.

У трактатах "Бог, невидимий король" ("God the Invisible King", 1917), "Незгасний вогонь" ("The Undying Fire", 1919) письменник розвиває ідеї богобудівництва, пропагує теорію перетворення суспільства шляхом перевиховання людей, прищеплення їм принципів християнської моралі.

У 1920 р. була опублікована його книга "Росія в сутінках" ("Russia in the Shadows"), яку Веллс написав після відвідин Радянської Росії. Будучи переконаним противником марксизму і революції, письменник пише про неминучість краху самодержавства в Росії: "Це був хворий організм, він сам себе пережив і потім завалився". Зустрічі Веллса з В. Леніним присвячений розділ "Кремлівський мрійник". Ця назва пов'язана з тим, що Веллс не повірив у можливість здійснення плану електрифікації Росії, з яким його познайомив Ленін. В умовах напівзруйнованої країни план ГОЕЛРО видався Веллсу нездійсненною мрією.

Починаючи з кінця 20-х рр., творчість Веллса вступила у період нового піднесення.

Свідченням цього виявилися романи "Містер Блетсуорсі на острові Ремпол" ("Mr. Blettsworthy on Rampole Island", 1928), "Самовладдя містера Парема" ("The Autocracy of Mr. Parham", 1930), "Белпінгтон із Блепа" ("The Bulpington of Blur", 1932), кіносценарій "Образ майбутнього" ("Things to Come", 1935), повість "Крокетист" ("The Croquet Player", 1936), роман "Обережність не буває надмірною" ("You Can't Be Too Careful", 1941). У 1933 р. Веллса було обрано президентом ПЕН-клубу. У 30-х рр. XX ст. письменник зайняв непохитну антифашистську позицію, а під час Другої світової війни виступив на підтримку Радянського Союзу.

Характер фантастики у тогочасних творах Веллса змінився. Фантастичні події, незвичайні пригоди, у яких беруть участь герої В., письменник витлумачує як жахіття, породжені у свідомості людей гнітючою атмосферою тогочасного суспільно-політичного життя, з його розгулом реакції, фашизацією ряду країн Європи. На початку століття фантастика Веллса випереджувала, передбачала нові явища дійсності; тепер вона відображала події реального життя, відтворюючи їх у примхливих фантастичних образах і формах. "Кого цікавлять химери містера Парема з вулиці Вайт-Холл, коли ми щодня можемо спостерігати п. Гітлера у Німеччині?" — писав Веллс. У 1934 р. він зауважив: "Реальність заповзялася наслідувати мої книги і готова замінити мене". У творчості Веллса відбувався процес переростання соціально-фантастичного роману в соціально-політичний і соціально-побутовий — в соціально-психологічний.

У "Самовладді містера Парема" письменник розповідає про уявний фашистський переворот в Англії. У "Крокетисті" Веллс засуджує політику невтручання у війну в Іспанії. Образ "крокетиста" — це образ обивателя, котрий став поплічником фашизму. Його не обходять долі людства та культури. "Хай світ іде під три чорти! Що б там не сталося, але о пів на першу я граю в крокет з тітонькою!" До цієї теми письменник знову повернеться у романі "Обережність не буває надмірною".

У творах Веллса посилюється сатиричний елемент, письменник плідно розвиває традиції Дж. Свіфтата Вольтера. Роман "Містер Блетсуорсі на острові Ремпол" Веллс присвятив "безсмертній пам'яті Кандіда". У книгах англійського фантаста, як і у просвітників, втілилася віра в силу людського розуму, звучить гуманістичний протест проти нелюдяності цивілізації, яка пригнічує людину і перешкоджає реалізації закладених у ній природних можливостей.

У романі "Белпінгтон із Блепа" письменник розповідає історію людини, яка свідомо стала прибічником фашизму. Белпінгтон відмовляється від своєї людської гідності, пристосовується до обставин, виправдовує реакцію, стає захисником встановлених нею порядків. Веллсу вдається до прийомів поглибленої психологічної характеристики свого героя, передає найменші подробиці процесу становлення його особистості, починаючи з дитинства і завершуючи моментом, коли Белпінгтон виголошує тост за початок війни.

Творчість Веллса справила значний вплив на розвиток сучасної наукової фантастики. Як і Веллса сучасних фантастів цікавить проблема долі людини і людства за тих нових умов, які виникають і виникатимуть завдяки новим науковим відкриттям.

Тематичний перегук, трансформація ідей та деяких образів веллсівських романів помітні у творчості А. Кларка, Дж. Віндема, А. і Б. Стругацьких, а також інших письменників-фантастів, які розвивають ідеї перетворення світу за допомогою наукового знання.

Н. Михальська